

ISTVÁN PETROVICS, A KÖZÉPKORI TEMESVÁR. FEJEZETEK A BEGA-PARTI VÁROS 1552 ELŐTTI TÖRTÉNETÉBŐL, seria Capitulum IV., JATEPress, Szeged, 2008, 164 p., 4 planșe

Subiectul principal de cercetare al istoricului István Petrovics, profesor în cadrul Universității de la Szeged, este istoria evoluției urbanistice a așezărilor medievale de pe teritoriul Ungariei, în special a orașelor din Câmpia Pannonică. Preocuparea Domniei sale implicit și față de regiunea Banatului nu este necunoscută nici specialiștilor din România, căci mai multe studii au văzut lumina tiparului în reviste sau volume publicate în țara noastră¹, unele chiar în revista *Analele Banatului*².

Cartea pe care dorim s-o prezentăm nu este și nici nu se dorește a fi o monografie. Așa cum precizează însăși autorul în Prefață, este un volum de studii referitoare la istoria medievală a Timișoarei, structurate în așa fel, încât să formeze un tot unitar. Apariția acestui volum ne bucură, deoarece conține articole publicate în trecut în diverse reviste de specialitate, unele greu accesibile. Acestea li s-au adus noi completări cu date rezultate din ultimele cercetări ale autorului în cadrul elaborării tezei de doctorat. Cercetările Domniei sale s-au materializat și în câteva noi studii cuprinse în volumul în discuție. Singurul nostru regret este faptul că informațiile, atât de valoroase pentru această regiune a țării mult prea puțin cercetată, rămân în continuare nerecepționate de cei interesați de subiectul abordat, însă care nu stăpânesc limba maghiară. Tocmai din acest motiv, pentru o mai bună înțelegere a conținutului

cărții, în prezentarea noastră am considerat ca fiind utilă citarea titlurilor capitolelor și ale subcapitolelor în limba scrisă, oferind și traducerea lor în limba română.

Studiile cuprinse în volum sunt structurate în trei capitole majore, apoi în subcapitole, ele fiind încadrate de Prefață (*Előszó*, p. 7–9) și Concluzii (*Összegzés*, p. 108–114). La finalul volumului regăsim nelipsita listă de prescurtări, precum și lista bibliografică (*Rövidítés- és irodalomjegyzék*, p. 143–160).

În primul capitol (*I. Módszertani problémák/Probleme metodologice*) autorul prezintă demersurile științifice urmate, dar și problemele întâlnite pe parcursul cercetării. Dintre aceste obstacole cel mai mare este acela al lipsei documentelor scrise (*I. 1. A forrásadottság kérdése/Problematika izvoarelor scrise*, p. 11–16). Un număr considerabil de documente medievale referitoare la regiunea cuprinsă între Dunăre, Tisa și Mureș, printre care se numără multe acte privind organizarea administrativă, viața politică, economică, dar și cele ilustrând aspecte din viața cotidiană au fost distruse de-alungul timpului, atât în perioada războaielor anti-otomane, cât și la recucerirea din 1716. Petrovics István atrage atenția, că o parte a locuitorilor Timișoarei și-au pierdut actele privilegiale în timpul răscolului Horváthy din 1386, orașul de pe Bega fiind și el afectat de luptele declanșate. În cel de-al doilea subcapitol autorul trece în revistă cele mai importante lucrări scrise de-alungul timpului despre Banat în general și despre Timișoara în particular (*I. 2. A Temesvárról készült munkák/Studii istorice despre Timișoara*, p. 16–20). Concluzia la care a ajuns Petrovics István este faptul că până în prezent s-au scris mult prea puține lucrări de sinteză de înalt nivel științific despre Banatul medieval, iar Timișoara nu dispune nici în prezent de o

¹ *Historia Urbana V.* 1997/1. 39–65; *Historia Urbana VIII.* 2000/1–2. 115–126; Bárdi N.-Fleisz J.-Pál J. (szerk.): *Erdélyi várostörténeti tanulmányok.* Csíkszereda, 2001. 43–68; Costea I. – Florea C. – Pál J. – Rűsz-Fogarasi E. (szerk.), *Városok és városlakók, Kolozsvár*, 2007, 355–367.; Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” Tîrgu Mureș XII, 2009, 197–213.

² *Analele Banatului S. N.*, V, 1997, 235–245; *Analele Banatului S. N.*, IX, 2002, 389–400, *Analele Banatului S. N.*, XII–XIII, 2005, 317–323.

monografie modernă, care să însumeze rezultatele cercetărilor istorice și arheologice apărute în timp. Trebuie să menționăm că cercetări arheologice mai ample au fost efectuate pe raza orașului doar în ultimii ani. Acestea au vizat însă doar puncte izolate unde, cu ocazia unor lucrări de construcții a fost posibilă demararea săpăturilor arheologice. Este vorba despre cele efectuate în Piața Libertății, strada 9 Mai și Piața Sf. Gheorghe din 2006³, Castelul Huniade și strada Ungureanu nr. 1.

În cercetarea sa, autorul s-a bazat atât pe volumele de documente publicate, cât și pe materialul inedit de arhivă. În ceea ce privește prima categorie, lucrările editate în secolele XIX–XX, aparținând lui Pesty Frigyes, Ortway Tivadar sau Fekete Nagy Antal (aceasta din urmă în formă de manuscris la Arhivele Naționale Maghiare de la Budapesta) rămân instrumentele de bază ale cercetării. Colecția de documente din perioada premergătoare bătăliei de la Mohács, păstrată la Arhivele Maghiare, conține mai multe documente referitoare la regiunea noastră, publicate pentru prima oară în volumul de față. Cercetările istoricului István Petrovics au premers ori s-au derulat în paralel cu lucrările membrilor catedrei de medievală a Facultății de Istorie de la Szeged, de editare a noii serii de documente angevine (*Anjou-kori Okmánytár*). Astfel că multe documente publicate *in extenso* de Petrovics, au fost incluse mai târziu în volumele amintite, în formă de regeste în limba maghiară.

Dintre scrierile istorice referitoare la Timiș și Timișoara, specialiștii se bazează în continuare pe cea a lui Szentkláray, apărută în seria editată de Borovszky a monografiilor comitatelor și orașelor Ungariei sau pe monografia primarului Timișoarei, Johann Nepomuk Preyer, apărută în limba germană, apoi tradusă și în limba română. Chiar dacă aceste lucrări scrise la finele secolului XIX și la începutul secolului XX sunt de neocolit pentru cei interesați de istoria Banatului și a Timișoarei, ele sunt cu mult depășite și trebuie privite cu critica de rigoare.

Al doilea capitol (*I. A temesi régió/Regiunea Timișului*), are menirea de a introduce cititorul în istoria medievală a regiunii în care se localizează Timișoara, demers impus și de confuziile legate de denumirile istorice. După opinia autorului denumirea de *Banat* nu acoperă realitățile medievale, deoarece toponimul referitor la teritoriul delimitat de cele trei culoare: Dunărea, Tisa și Mureșul a apărut într-o perioadă mai târzie. În

Evul Mediu erau încetățenite denumiri care se refereau la unități geografice mai mici, și anume *Temesköz* pentru teritoriul aflat în cursul superior al Timișului. Autorul punctează că „în Evul Mediu nu a existat o formațiune politică” care să cuprindă toată această regiune.

În subcapitolele din această unitate (*II.1. Közigazgatás a Duna-Tisza-Maros közben/Administrație în regiunea Dunăre-Tisa-Mureș, p. 21–25 și II.2. A Duna-Tisza-Maros köz egyházi viszonyai/Viața ecleziastică în regiunea Dunăre-Tisa-Mureș, p. 26–30*) István Petrovics se concentrează asupra celor două tipuri ale organizării teritoriale în Evul Mediu: organizarea administrativă și organizarea ecleziastică. Aflăm de aici că unitățile de bază ale organizării administrative, în mod identic celorlalte teritorii ale regatului, erau comitatele regale, transformate treptat din anii '20 ai secolului XIV în comitate nobiliare (Arad, Cenad, Kuvin, Caraș, Timiș, Torontal). Din secolul al XIV-lea comitatele (în special Caraș și Timiș) au fost suprapuse de districtele privilegiate românești. Alături de aceste forme de organizare în sudul regiunii mai exista o a treia formațiune politico-administrativă, cea a Banatului de Severin. Diversitatea etnică și administrativă conferă zonei o particularitate asemănătoare Țării Hațegului și Țării Făgărașului. Datorită dinamismului granițelor acestor unități de organizare, istoricii se confruntă mereu cu dificultatea încadrării teritoriale a așezărilor aflate în zonele limitrofe.

În lipsa surselor documentare, stabilirea momentului de înființare a instituțiilor ecleziastice, ca și a comitatelor de altfel, rămâne în continuare problematică. Bazându-se pe datele avute la dispoziție, autorul descrie evoluția structurilor ecleziastice. Începuturile primelor instituții bisericesti, precum și data organizării diecezelor de rit occidental pe teritoriul Banatului datează din perioada timpurie de existență a Regatului Ungariei. Teritoriul aflat sub controlul lui Ahtum a intrat în componența regatului sub Ștefan cel Sfânt, în urma înfrângerii lui Ahtum de către căpetenia Chanadinus cândva după anul 1028. Pe locul fostei *urbis Morisena* regele Ștefan a întemeiat sediul episcopatului Cenadului, înlocuind mănăstirea de rit oriental, înființată de Ahtum după creștinarea sa la Vidin, cu un așezământ monastic catolic. Conform documentelor, apariția arhidiaconatelor se datează într-o perioadă mai târzie. La sfârșitul secolului al XIII-lea a luat naștere arhidiaconatul de dincolo de Mureș, arhidiaconatul Aradului, al Cuvinului (din 1329 devine arhidiaconatul Torontalului) și al Carașului, în timp ce arhidiaconatele Cenadului,

³ F. Drașovean et alii, *Timișoara în amurgul Evului Mediu. Rezultatele cercetărilor arheologice preventive din centrul istoric*. Seria BHAB, XLIII, Timișoara, Edit. Mirton, 2007.

Timișului și al Sebeșului apar în izvoarele scrise abia din secolul al XIV-lea. Din punctul de vedere al întinderii teritoriale cel mai mare a fost arhidiaconatul Timișului.

Cel de-al treilea capitol (*III. Temesvár a középkorban/Timișoara în Evul Mediu*) reprezintă de fapt nucleul lucrării. După primul capitol cu caracter introductiv în istoria regiunii, în următoarele 11 subcapitole cuprinse aici autorul detaliază diverse aspecte ale vieții urbane din Timișoara medievală. Se regăsesc aici studii referitoare la topografia orașului și la evoluția urbanistică a acestuia de la prima menționare scrisă (mijlocul secolului XII) până la ocupația otomană (1552), hărți și stampe reprezentând Timișoara în perioada medievală târzie și modernă (*III.1. Városzerkezet, topográfia, utcák/Structură urbanistică, topografie, străzi, p. 31–41*). Trebuie să menționăm că atât descrierile referitoare la aspectul orașului, precum și reprezentările grafice datează din Evul Mediu târziu și cu precădere din perioada ocupației otomane, ca urmare ilustrează realități mai târzii.

Avansarea ofensivei otomane a impus refacerea fortificațiilor după standardele tehnico-militare ale vremii. Este bine-cunoscut proiectul amplu de fortificare a liniei Dunării, inițiat de Filippo Scolari în calitate de comite de Timiș. Aici el a dispus atât reconstruirea unor fortificații mai vechi, cât și ridicarea altora noi. Timișoara nu a fost probabil nici ea neglijată din acest punct de vedere. Lucrurile n-au stat altfel nici în timpul lui Ioan de Hunedoara, când războiul anti-otoman părea imposibil de evitat. Totodată, dispunem de date sigure referitoare la prezența, între cele două asedii ale otomanilor din 1551 și 1552, a unor ingineri militari italieni care au coordonat lucrările de reparații la fortificația Timișoarei. Având în vedere repetatele reconstrucții, aspectul cetății și al castelului Timișoarei a suferit modificări majore de-a lungul timpului, ca urmare trebuie să tratăm aceste izvoare cu circumspecție atunci când încercăm să reconstituim topografia orașului din perioada de început a existenței lui. Autorul dă dovadă de simț critic în această privință și nu se hazardează în emiterarea unor teorii nefondate.

În subcapitolul referitor la topografia orașului sunt menționate și instituțiile ecleziastice înființate în perimetrul Timișoarei. Primul și poate cel mai important edificiu religios, biserica parohială Sf. Gheorghe, localizată în actuala piață Sf. Gheorghe a fost transformată în moschee în perioada vilayetului otoman. Ulterior a fost reconstruită de către ieziți, apoi a fost demolată în anii 1913–1914. Concomitent cu apariția acestui volum, au fost

publicate și rezultatele săpăturilor arheologice preventive efectuate de către arheologii de la Muzeul Banatului Timișoara în anul 2006 în centrul istoric al orașului, incluzând și actuala Piața Sf. Gheorghe⁴. Cercetările au cuprins parțial și necropola aflată în jurul bisericii medievale, zonă în care, pe baza monetelor au fost descoperite morminte datate în secolele XVI–XVII. Pe baza ritualului de înmormântare, precum și a pieselor de inventar descoperite, printre care și un fragment de piatră funerară în formă de turban, putem afirma că această necropolă a fost folosită fără întrerupere și în perioada ocupației otomane. Documentele medievale fac referire și la o biserică parohială aflată sub patronatul Sf. Eligiu, la biserica Sf. Martin, la capela Fecioara Maria și Sf. Margareta. Localizarea exactă, precum și datarea apariției acestora prezintă probleme. Alături de biserici la Timișoara au existat și așezăminte monastice. În timp ce prezența dominicanilor este certă, referitor la franciscani dispunem doar de o informație incertă din 1405. La ora actuală nu dispunem de nici o informație referitoare la localizarea mănăstirilor. Documentele medievale atestă funcționarea la Timișoara și a două spitale, unul înființat de locuitorii orașului, al doilea de către văduva comitelui Filippo Scolari, Barbara. Documentul precizează că cel din urmă se găsea în suburbiile târgului medieval (*extra oppidum Themeswar*).

În următoarele două subcapitole (*III.2. Idegen etnikumok és városfejlődés a középkori Magyarországon: Temesvár esete/Etnii străine și evoluție urbană în Ungaria medievală: cazul Timișoarei, p. 42–52* și *III.3. Temesvár polgárai és lakói/Cetățenii și locuitorii Timișoarei, p. 53–59*) autorul discută, într-un cadru mai larg, aspecte legate de demografie și de componența etnică a locuitorilor Timișoarei. În legătură cu problema coloniștilor, Petrovics István notează că în cazul Timișoarei, ca și al Szegedului, nu putem vorbi de prezența populațiilor germane sau „latine” și nu dispunem de date nici referitor la prezența evreilor. Aceștia preferau centrele episcopale și miniere cu statutul de orașe libere regești. În ciuda sărăciei informațiilor documentare, autorul discută și despre viața economică a orașului Timișoara. Aici se pare că și-au desfășurat activitatea meșteri postăvari, curelari, șelari, măcelari, croitori, tâmplari și aurari. Sigiliile de plumb descoperite tot cu ocazia săpăturilor arheologice din centrul orașului trebuie puse în legătură cu activitatea comercială intensă cu postăvuri la care fac referire documentele vremii.

⁴ Fl. Drașovean *et alii*, *Timișoara în amurgul Evului Mediu*. Timișoara, 2007.

Există extrem de puține date referitoare la organizarea administrativă a orașului. Aparatul administrativ poate fi reconstituit parțial prin analogii și pe baza onomasticii unor locuitori ai Timișoarei. Una dintre persoanele aflate în fruntea orașului era *Mychael* zis *Poztos* (adică Postăvarul), singurul jude cunoscut până la 1552 (*III.4. Posztós Mihály temesvári bíró/Posztós Mihály, judele Timișoarei, p. 60–64*). Acesta se număra printre cetățenii înstăriți ai Timișoarei și, aparent, a ocupat funcția de jude al orașului de mai multe ori, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

O categorie importantă a societății timișorene o constituiau negustorii, acest subiect fiind dezvoltat în alte două subcapitole (*III.5. Az első ismert temesvári kereskedők/Primii negustori timișoreni cunoscuți, p. 65–67* și *III. 9. A Temesvárott élő raguzai kereskedők és magyarok levele XIII. Gergely pápához/Scrisoarea negustorilor raguzeni și a maghiarilor din Timișoara către papa Grigore XIII, p. 84–93*.) Aici autorul publică pentru prima oară textul a două scrisori care oferă informații prețioase pentru viața comercială timișoreană. Prima scrisoare cu scriere chirilică, formulată în limba croată, a fost adresată de către negustorii raguzani din Timișoara către papa Grigore XIII. Alături de reproducerea *in extenso* a conținutului documentului, Petrovics dă și traducerea în maghiară a acestuia. A doua scrisoare, adresată Sfântului Părinte de către judele orașului, Ștefan Hercheg în anul 1582, a fost redactată în limba maghiară. Păstrată în Arhivele Secrete ale Vaticanului, documentul are o valoare deosebită pentru istoria medievală a Timișoarei, deoarece pe el se păstrează sigiliul orașului din această perioadă. Documentul a fost publicat în revista arhivelor maghiare (*Levéltári Közlemények*) în anul 1975, împreună cu fotografia și cu o încercare de reconstituire a sigiliului de către reputatul expert în heraldică, Szabolcs Vajay. Studiul acestuia a rămas însă fără ecou în literatura de specialitate. În volumul de față sunt preluate și redată și ilustrațiile sigiliului.

După prezentarea generală a istoriei ecleziastice medievale a Banatului din capitolul al doilea, autorul revine, în alte trei subcapitole, asupra unor aspecte din viața religioasă a Timișoarei. Sunt trecute din nou în revistă instituțiile bisericesti, monastice și spitalicești înființate aici de-a lungul Evului Mediu (*III.6. Instituții ecleziastice în Timișoara medievală / egyházi intézményei a középkorban, p. 68–72*). Apelând din nou la izvoarele scrise, de data aceasta autorul discută pe larg probleme legate de data apariției acestor edificii și despre rolul pe care l-au împlinit în viața religioasă

a orașului și a regiunii. Un subiect important dezvoltat aici este cel legat de statutul de biserică parohială a Timișoarei, documentele făcând referire, la date diferite, la cel puțin două biserici care jucau acest rol: biserica Sf. Gheorghe și biserica Sf. Eligiu. István Petrovics concluzionează că cea care purta hramul Sf. Gheorghe este cea mai timpurie biserică înființată la Timișoara, prima atestare documentară păstrată datând abia din 1323. La sfârșitul secolului al XIV-lea biserica Sf. Eligiu pare să câștige întâietatea ierarhică, însă doar temporar, deoarece un document din 1429 vorbește din nou despre biserica parohială Sf. Gheorghe. În lipsa mai multor date autorul, foarte circumspect, nu închide definitiv această discuție. Urmează un alt subiect extrem de interesant nu doar pentru istoria ecleziastică a Timișoarei, ci și a întregului regat (*III. 7. Szent Eligius tisztelete a középkori Magyarországon/Cultul Sf. Eligiu în Ungaria medievală, p. 73–77*). În acest subcapitol autorul discută despre o particularitate a vieții religioase din Timișoara. Este vorba despre cultul Sf. Eligiu, patronul orfevrarilor, încetățenit pe teritoriul regatului Ungariei în timpul regilor angevini. Timișoara este astfel singurul oraș cu o biserică aflată sub patronajul acestui sfânt, înființarea ei fiind pusă pe seama regelui Carol Robert de Anjou sau a fiului acestuia, Ludovic cel Mare.

De aceeași perioadă se leagă și subcapitolul (*III. 8. Telegdi Csanád és Temesvár/Csanád Telegdi și Timișoara, p. 78–83*) în care se urmărește cariera unuia dintre marii prelați ai Ungariei, originar din neamul Cenad, Csanád Telegdi, care a ocupat ulterior și scaunul arhiepiscopal al Strigoniului. În afară de activitatea acestuia, care îl leagă de această regiune, autorul discută pe larg și un alt aspect: problema sfințirii ca episcop a lui Csanád Telegdi. Atât confirmarea alegerii în funcția de episcop, cât și ceremonia de sfințire a avut loc la Timișoara, în biserica Sf. Gheorghe, respectiv în biserica Sf. Ladislau a mănăstirii dominicane. Autorul clarifică deci o confuzie mai veche privind prima atestare a mănăstirii dominicane de aici, care astfel se datează în 1323 și nu în 1329, cum s-a crezut până acum. Alegerea „scenei” acestui eveniment nu este întâmplătoare, 1323 fiind și ultimul an în care Timișoara mai joacă rolul de capitală a Regatului, curtea regală fiind mutată apoi la Visegrád.

În următorul subcapitol (*III.10. Hunyadi János, a temesi ispán és Temesvár/loan de Hunedoara, comitele de Timiș și Timișoara, p. 94–98*) discuția se poartă în jurul unui episod important din istoria orașului și a zonei înconjurătoare. La începutul secolului al XV-lea regiunea, care va purta ulterior denumirea de Banat, a fost organizată

și administrată în forma unei provincii. Acest fenomen poate fi urmărit în creșterea autorității comitelui de Timiș începând cu Filippo Scolari, care avea ca atribuții și administrarea comitatelor din jur (Cenad, Arad, Cuvin, Caraș, Zarand și Csongrád). Scolari avea de asemenea în stăpânire circa 15–20 de cetăți de aici, printre care Timișoara, Șiria, Șoimoș, Szeged, Jdioara, Cuvin și Horom. Această practică s-a întrerupt odată cu moartea lui Pippo Spano, dar a fost din nou reînviată sub presiunea iminenței atacurilor otomane. Ascendența lui Ioan de Hunedoara, un alt personaj impunător și capabil de a împlini o asemenea funcție importantă la granița sud-estică a regatului Ungariei, a contribuit la crearea contextului favorabil impunerii unei asemenea măsuri. În funcția de comite de Timiș, dregătorie ce asigura la această dată accesul în rândul baronilor regatului, Ioan de Hunedoara a reușit să-și sporească vastul domeniu și cu proprietăți din Banat. Chiar domeniul cetății Timișoarei, împreună cu cetățile, târgurile și satele aparținătoare i-au fost zălogite de către regele Ladislau al V-lea pentru suma de 20.000 de florini de aur. Regele nu a mai reușit să răscumpere domeniul zălogit și ca urmare, la moartea lui Ioan de Hunedoara, acesta a fost moștenit de către familia sa. Cetatea a reintrat în domeniul regal abia la sfârșitul secolului, sub domnia lui Vladislav al II-lea.

În ultimul subcapitol (*III.11. Temesvár és Szeged fejlődése, jogi helyzetének alakulása/Dezvoltarea și evoluția orașelor Timișoara și Szeged, p. 99–107*) se urmărește evoluția celor două orașe, Timișoara și Szeged, apropiate ca zonă geografică, dar cu destine diferite. Pe parcursul analizei comparative autorul se oprește asupra tuturor aspectelor impuse de cercetarea istoriei urbanistice: apariție, privilegii, administrație, cetățeni, economie. Dezvoltarea ideilor continuă și în *Concluzii*. Metoda analizei comparative este foarte utilă, în special în cazul lipsei informațiilor scrise, cum e și cazul Timișoarei. Traseul evolutiv urmat de orașul vecin reprezintă, în anumite cazuri, puncte de sprijin pentru cercetarea istoriei urbanistice a orașului de pe Bega. În același timp nu putem ignora nici aspectele care au dus la direcții diferite de dezvoltare în cazul celor două orașe de câmpie. Este important să notăm că în timp ce Szeged, un important centru comercial, cu o populație de asemenea considerabilă, a fost ridicat la rangul de oraș liber regesc la 1498, evoluția asemănătoare a Timișoarei nu s-a putut realiza în conjunctura politico-militară creată la granița sud-estică a Regatului Ungariei în urma ofensivei otomane. Timișoara, ca și toate târgurile și fortificațiile din zonă, a devenit cetate de graniță, cu rol

preponderent strategico-militar, astfel că în lipsa condițiilor favorabile aici nu a putut înflori viața orășenească caracteristică altor centre de comitat. Din documente reiese că autonomia orașului a fost puternic îngrădită de autoritatea comitelui de Timiș. Trebuie să recunoaștem efortul autorului de a încadra Timișoara în sistemul ierarhic elaborat de către reputatul istoric András Kubinyi. Întrunind 33 puncte, Timișoara, se clasează în ariergarda grupului de localități urbane de rang secundar.

Valoarea științifică a volumului prezentat este sporită și de anexele așezate în încheierea acestuia. Autorul a inclus aici documente din perioada angevină, emise de administrația orășenească (p. 115–121), precum și documentele emise de vicecomitele Baltazar, fiul lui Vincențiu de Bács (p. 121–130). Actele confirmă faptul că atât comitele, cât și vice-comitele își avea reședința la Timișoara. Aici se țineau în zilele de marți și scaunele de judecată comitatense, iar comitele juca un rol important în rezolvarea cazurilor de judecată dintre cetățenii orașului. Extrem de util este și faptul că textul documentelor este redat integral în latină. Originalul câtorva documente din anexă a fost distrus cândva în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, dar, din fericire, transcrierile acestora s-au păstrat în manuscrisul lui Fekete Nagy Antal. De mare folos sunt și listele nominale ale juzilor și juraților orașului, dar și cea referitoare la studenții timișoreni care au frecventat renumitele universități europene, precum cea de la Viena, Cracovia și Bologna.

Studiul referitor la atentatul comis împotriva regelui Carol Robert de Anjou la Timișoara de către Petru, fiul lui Petenye (p. 130–140), încheie volumul într-o atmosferă de intrigi, nedespărțită de altfel de această perioadă istorică. Și în acest caz autorul dă dovadă de rigoare științifică, urmărind evenimentele care au condus la atacul împotriva regelui, precum și modul în care documentele scrise îl redau.

Volumul se termină cu o listă bibliografică bogată, de mare utilitate pentru oricine se ocupă de istoria medievală și modernă a Banatului și în special a Timișoarei.

Având la bază o muncă arhivistică minuțioasă, volumul poate fi socotit o importantă piatră de hotar în cercetarea istorică a Timișoarei medievale. Limbajul ușor și firul logic al expunerilor asigură o lectură plăcută tuturor cititorilor interesați de trecutul istoric.

Dorim să-l felicităm pe profesorul István Petrovics pentru rodul acestei munci de cercetare și pentru efortul depus pe parcursul a multor ani. Domnia sa a reușit să ne arate că lipsa datelor

documentare nu trebuie să ne descurajeze. Chiar dacă numărul izvoarelor scrise este redus, iată că ele conțin informații valoroase. Este nevoie însă de multă muncă, răbdare și pasiune pentru a le scoate la lumină.

Ne exprimăm totodată și speranța că în viitorul apropiat vom putea ține în mână și traducerea în limba română a acestei lucrări.

Zsuzsanna Kopeczny
Muzeul Banatului Timișoara
Piața Huniade nr. 1
e-mail: zsuzsakopeczny@gmail.com